

अनुसूचित जातीच्या मुलामुलींना
परदेशात विशेष अध्ययन करण्यासाठी
राजर्षी शाहू महाराज शिष्यवृत्ती योजना
सुधारीत नियमावली.

महाराष्ट्र शासन

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक इबीसी-२०१७/प्र.क्र.२८८/शिक्षण-१
मंत्रालय, विस्तार भवन, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : २७ जून, २०१७

वाचा :-

१. शासन निर्णय सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा व विशेष सहाय्य विभाग, क्र. ईबीसी - २००३/प्र.क्र. ११५/मावक -२, दिनांक ११ जून, २००३
२. शासन निर्णय सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा व विशेष सहाय्य विभाग, क्र. इबीसी-२००४/प्र.क्र. १०२/मावक-२, दिनांक ५ ऑगस्ट, २००४
३. शासन निर्णय सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा व विशेष सहाय्य विभाग, क्र.-ईबीसी २००६-प्र.क्र. ३२९/मावक-२, दिनांक १७ जून, २००६
४. शासन शुध्दीपत्रक सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा व विशेष सहाय्य विभाग, क्र.ईबीसी २००६/प्र.क्र. ३२९/मावक-२, दिनांक २० जून, २००६
५. शासन निर्णय सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्रमांक ईबीसी/२०१०/ प्र.क्र. १९४/ मावक -२, दिनांक १५ जुलै, २०१०
६. शासन शुध्दीपत्रक सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्रमांक ईबीसी- २०१०/प्र.क्र. १९४/ मावक-२, दिनांक १० ऑगस्ट, २०१०
७. शासन निर्णय सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्रमांक ईबीसी/२००९/ प्र.क्र. १०३/ मावक -२, दिनांक २२ ऑक्टोबर, २०१०
८. शासन शुध्दीपत्रक सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्रमांक ईबीसी- २०१०/प्र.क्र. १९४/ मावक-२, दिनांक २८ ऑक्टोबर, २०१०, दि.१ नोव्हेंबर, २०१० व दि. ४ फेब्रुवारी, २०११
९. शासन निर्णय सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्रमांक ईबीसी/२०१३/ प्र.क्र. ११/ शिक्षण-१, दिनांक १० जानेवारी, २०१३
१०. शासन निर्णय सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्रमांक ईबीसी/२०१३/ प्र.क्र. १४१/ शिक्षण-१, दिनांक ८ ऑगस्ट, २०१३ व दिनांक २८ नोव्हेंबर २०१३
११. शासन निर्णय सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्र.ईबीसी-२०१४/ प्र.क्र. ८२/शिक्षण १, दिनांक १२ सप्टेंबर २०१४
१२. शासन निर्णय सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्रमांक ईबीसी-२०१५/ प्र.क्र. ६९/ शिक्षण १, दिनांक १६ जून २०१५
१३. शासन निर्णय सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्रमांक ईबीसी-२०१५/ प्र.क्र. ९१/शिक्षण १, दिनांक २६ एप्रिल, २०१६
१४. शासन निर्णय सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्रमांक ईबीसी-२०१६/ प्र.क्र. २८२/ शिक्षण १, दिनांक ८ जुलै, २०१६
१५. शासन निर्णय सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्रमांक ईबीसी-२०१६/प्र.क्र. ४२६/ शिक्षण १, दिनांक २९ सप्टेंबर, २०१६

१६. आयुक्त, समाजकल्याण आयुक्तालय, पुणे यांचे क्रमांक सकआ/शिक्षण/परदेश शिष्यवृत्ती/ वार्षिक भत्ता वाढ/२०१६-१७/पुणे/८०३, दिनांक १७ मार्च, २०१७

प्रस्तावना :-

अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांना आर्थिक परिस्थितीमुळे उच्च शिक्षणासाठी परदेशातील नामांकीत विद्यापीठामध्ये प्रवेश घेता येत नाही. विद्यार्थ्यांची गुणवत्ता असून आर्थिक परिस्थितीमुळे उच्च शिक्षणापासून वंचित रहावे लागते. अनुसूचित जातीच्या मुलांना परदेशात शिक्षणाची संधी मिळावी व त्यांच्या गुणवत्तेला वाव मिळावा म्हणून शासन निर्णय दिनांक ११ जून २००३ अन्वये राज्यात परदेश शिष्यवृत्ती योजना लागू करण्यात आली. विविध विषयामध्ये परदेशातील नामांकित विद्यापीठामध्ये ज्या विद्यार्थ्यांना प्रवेश मिळाला आहे अशा १० विद्यार्थ्यांना सुरुवातीला ही शिष्यवृत्ती देण्यात येत असे.

शासन निर्णय दिनांक १७ जून २००६ अन्वये १० विद्यार्थी संख्येमध्ये वाढ करून ती २५ एवढी करण्यात आली. तदनंतर शासन निर्णय दिनांक २२ ऑक्टोबर २०१० अन्वये या परदेश शिष्यवृत्तीसाठी विद्यार्थ्यांची संख्या २५ वरून ५० करण्यात आली आहे.

राज्यातील अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांना परदेश शिष्यवृत्ती योजनांतर्गत मागील सर्व शासन निर्णयाचे एकत्र संकलन करून एक सर्वकष अशी नियमावली तयार करून. त्यानुसार सदरहू नियमावलीचे संकलन करणे व सुधारणा करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांसाठीच्या राजर्षी शाहू महाराज परदेश शिष्यवृत्ती योजनेचे संदर्भाधीन सर्व शासन निर्णय, शुध्दीपत्रके अधिक्रमित करून, या योजनेच्या सुधारीत नियमावलीस पुढीलप्रमाणे मंजूरी देण्यात येत आहे :-

(अ) योजनेची व्याप्ती :-

महाराष्ट्रातील अनुसूचित जातीचे विद्यार्थी पदव्युत्तर पदवी आणि पीएचडी अभ्यासक्रमा साठी क्यूएस वर्ल्ड रॅन्कींग ३०० च्या आतील परदेशातील शैक्षणिक संस्थेमध्ये प्रवेश घेतील, अशा ५० विद्यार्थ्यांना प्रतीवर्षी परदेश शिष्यवृत्ती मंजूर करणे.

(ब) योजनेच्या अटी व शर्ती :-

- (१) विद्यार्थी अनुसूचित जाती व नवबौध्द समाजातील महाराष्ट्र राज्याचा रहिवासी असावा.
- (२) विद्यार्थ्यांना परदेशातील क्यूएस अद्ययावत वर्ल्ड रॅन्कींग मध्ये ३०० च्या आत असलेल्या शैक्षणिक संस्था / विद्यापीठामध्ये प्रवेश मिळालेला असावा.
- (३) विद्यार्थ्यांने पदव्युत्तरसाठी अर्ज करताना पदव्युत्तरसाठी किंवा पीएचडी साठी अर्ज करताना, पीएचडीसाठी या पूर्वी इतर कोणत्याही राज्य शासनाची अथवा केंद्र शासनाची परदेशी शिष्यवृत्ती घेतलेली नसावी.
- (४) परदेशातील विद्यापीठ / शैक्षणिक संस्थामध्ये प्रवेश घेणारा विद्यार्थी हा पूर्ण वेळ विद्यार्थी म्हणून प्रवेशित असावा.

- (५) एक्झ्युक्युटीव्ह पदव्युत्तर पदवी किंवा एक्झ्युक्युटीव्ह पदव्युत्तर पदविका व अर्धवेळ अभ्यासक्रमांस प्रवेशित विद्यार्थी या योजनेसाठी पात्र असणार नाहीत.
- (६) प्रवेशित अभ्यासक्रमासाठी अर्ज करताना नमूद केलेल्या विहित कालावधीत अभ्यासक्रम पूर्ण करणे विद्यार्थ्यांवर बंधनकारक असेल, अभ्यासक्रम पूर्ण करण्यासाठी मुदतवाढ मान्य केली जाणार नाही.

(क) वयोमर्यादा :-

पदव्युत्तर अभ्यासक्रमासाठी लाभार्थीच्या वयाची कमाल ३५ वर्ष आणि पीएचडी अभ्यासक्रमासाठी लाभार्थीच्या वयाची कमाल ४० वर्ष वयोमर्यादा असावी.

(ख) उत्पन्न मर्यादा :-

- (१) विद्यार्थ्यांच्या पालकांचे / कुटुंबाचे व विद्यार्थी नोकरी करीत असल्यास त्याचे स्वतःचे उत्पन्न धरून सर्व मार्गांनी मिळणारे वार्षिक उत्पन्न रु.६.०० लाखापेक्षा जास्त नसावे.
- (२) परदेशी शिष्यवृत्तीसाठी जागतिक क्रमवारीमध्ये पहिल्या १०० मध्ये (QS World Ranking Top १००) असणाऱ्या परदेशी विद्यापीठामध्ये तसेच लंडन स्कुल ऑफ इकोनॉमिक्समध्ये प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी उत्पन्नाची मर्यादा लागू राहणार नाही.
- (३) विद्यार्थी किंवा पालक किंवा दोन्ही नोकरीत असतील तर त्यांचे आयकर विवरणपत्र, फॉर्म नं.१६ व सक्षम प्राधिकारी (तहसिलदार किंवा नायब तहसिलदार पेक्षा कमी दर्जा नसलेल्या) यांच्याकडील मागील आर्थिक वर्षाचे कुटुंबाचे सर्व मार्गांनी मिळणाऱ्या उत्पन्नाचे प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहिल.
- (४) इतर विद्यार्थ्यांसाठी साठी सक्षम प्राधिकारी (तहसिलदार किंवा नायब तहसिलदार पेक्षा कमी दर्जा नसलेल्या) यांच्याकडील मागील आर्थिक वर्षाचे कुटुंबाचे सर्व मार्गांनी मिळणाऱ्या उत्पन्नाचे प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहिल.

(ई) शैक्षणिक अर्हता :-

पदव्युत्तर पदवी किंवा पदव्युत्तर पदविका अभ्यासक्रमासाठी पदवी परिक्षेत व पीएचडी अभ्यासक्रमासाठी पदव्युत्तर परिक्षेत किमान ५५% गुण असणे आवश्यक.

(फ) अभ्यासक्रमाचा कालावधी :-

- (१) पीएचडी साठी ४ वर्षे किंवा प्रत्यक्ष अभ्यासक्रमाचा कालावधी या पेक्षा कमी असेल तो.
- (२) पदव्युत्तर पदवी ३ वर्षे किंवा प्रत्यक्ष अभ्यासक्रमाचा कालावधी या पेक्षा कमी असेल तो.
- (३) पदव्युत्तर पदवीका २ वर्षे किंवा प्रत्यक्ष अभ्यासक्रमाचा कालावधी या पेक्षा कमी असेल तो कालावधी.

(च) एकाच कुटुंबातील कमाल पात्रता धारक :-

- (१) सदर योजनेचा लाभ एका विद्यार्थ्यास फक्त एकदाच घेता येईल.
- (२) एकाच कुटुंबातील दोन पेक्षा जास्त मुलांना ही शिष्यवृत्ती लागू राहणार नाही. यासाठी पालकांनी आणि विद्यार्थ्यांनी तसे प्रतिज्ञापत्र करून देणे बंधनकारक असेल.
- (३) सदरची शिष्यवृत्ती एकाच वेळेस मान्य करण्यात येईल. एकापेक्षा जास्त वेळेस विद्यार्थी शिष्यवृत्तीसाठी पात्र असणार नाही.

(छ) अनिवार्य अटी :-

- (१) नोकरीमध्ये असलेल्या उमेदवारांनी तो जेथे नोकरी करतो त्या यंत्रणेचे (Organization/ Employer) नाहरकत प्रमाणपत्र दाखल करणे अनिवार्य आहे.
- (२) पात्र उमेदवाराने Non Judicial Stamp Paper वर Public Notary समोर विहित नमुन्यातील प्रतिज्ञापत्र लिहून देणे बंधनकारक असेल.
- (३) उमेदवाराने दोन जामीनदार देणे बंधनकारक असेल.
- (४) या प्रत्येक जामीनदाराने स्वतंत्र Surety Bond करून देणे बंधनकारक असेल.
- (५) विद्यार्थी शिक्षणासाठी आवश्यक असलेला कालावधी किंवा शिक्षण त्यापूर्वी पूर्ण झाल्यास जो कालावधी लागेल या दोघांपैकी जो कमी आहे त्या कालावधी पुरतेच परदेशात राहण्याचे बंधपत्र (Bond) राज्य शासनास तसेच परदेशातील भारतीय दूतावासास लिहून द्यावे लागेल. या आवश्यक कालावधीपेक्षा जास्त कालावधी करीता परदेशात राहण्यास विद्यार्थ्यास परवानगी मिळणार नाही.
- (६) उमेदवारास / विद्यार्थ्यास शासनाने विहित करून दिलेल्या नमुन्यात Record Release Consent Form हा बंधपत्राच्या स्वरूपात द्यावा लागेल.
- (७) उमेदवारास / विद्यार्थ्यास परदेशामध्ये प्रवेश मिळण्यासाठी QS World Ranking मधील ३०० च्या आतील अद्ययावत जागतिक क्रमवारीत असलेल्या विद्यापीठ / शिक्षण संस्थामध्ये प्रवेशासाठी स्वतः प्रयत्न करावा लागेल व त्यासाठी आवश्यक त्या सर्व पात्रता परीक्षा देणे बंधनकारक असेल.
- (८) ज्या विद्यार्थ्यांना परदेशी शैक्षणिक संस्थांकडून Unconditional offer letter मिळालेले असेल, त्यांनाच ही शिष्यवृत्ती अनुज्ञेय राहिल, यासाठी Conditional offer letter गृहीत धरले जाणार नाही.
- (९) विवाहित उमेदवाराच्या पत्नी व मुले यांना परदेशामध्ये सोबत घेवून जाण्यासाठी कोणत्याही प्रकारचे सहाय्य दिले जाणार नाही. त्यासाठी पासपोर्ट मिळविणे, व्हिसा मिळविणे, आर्थिक तरतुद करणे, परदेशातील निवास व दैनंदिन खर्चाची व्यवस्था करणे ही उमेदवाराची वैयक्तिक जबाबदारी असेल.

(१०) नोकरी करणाऱ्या उमेदवारांनी सर्व प्रशासकीय बाबी उदा. रजा, वेतन आणि इतर सेवेच्या बाबी या स्वतः प्रत्यक्षपणे निराकरीत करावयाच्या आहेत. याबाबत कोणत्याही प्रकारची सवलत शासना कडून मिळणार नाही.

(११)(अ) अचानक उद्ध्वलेल्या परिस्थितीमध्ये, परदेशामध्ये शिक्षण घेत असताना विद्यार्थ्यांस भारतामध्ये यावयाचे असल्यास त्यासाठी त्याने संबंधित शैक्षणिक संस्था आणि राज्य शासनाची पूर्व परवानगी घेणे बंधनकारक असेल आणि याबाबतची माहिती संबंधित विद्यार्थी भारतीय दूतावासास कळवतील.

(ब) जेवढ्या कालावधीमध्ये तो परदेशातील शैक्षणिक संस्थेमधून दूर असेल, तेवढ्या कालावधीचा कोणताही खर्च त्यास अनुज्ञेय होणार नाही. तथापि, तो पुन्हा त्याच शैक्षणिक संस्थेत त्याच अभ्यासक्रमाचे पुढील शिक्षण पुर्ण करण्यासाठी हजर झालेल्या दिवसापासून त्यास देय लाभ अनुज्ञेय होतील.

(क) अशा परिस्थितीत विद्यार्थ्यांने परत त्याच परदेशी शिक्षण संस्थेमध्ये हजर न होता शिक्षण अर्धवट सोडल्यास त्यास अदा करण्यात आलेले शिक्षण शुल्क, परिक्षा शुल्क इतर शुल्क व निर्वाह भत्ता याची व्याजासह वसूली करण्यात येईल, याबाबतचे लेखी हमीपत्र विद्यार्थ्यांस / उमेदवारास द्यावे लागेल.

(१२) पासपोर्ट व व्हिसा मिळविण्याची जबाबदारी उमेदवार / विद्यार्थी याची असेल.

(१३) उमेदवारास / विद्यार्थ्यांना केवळ ज्या शैक्षणिक संस्थेमध्ये, ज्या अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश मिळालेला आहे व शिष्यवृत्ती मिळाली आहे, त्याच कारणासाठी व्हिसा घेणे बंधनकारक असेल.

(१४) निवड झालेल्या विद्यार्थ्यांनी मागणी केल्यानुसार आवश्यक ती कागदपत्रे सादर करणे व आवश्यक ते करारनामे देणे बंधनकारक असेल.

(१५) निवड झालेल्या विद्यार्थ्यांस / उमेदवारास त्याच्या शैक्षणिक कालावधी मध्ये जास्तीची रक्कम अदा झाली असल्यास त्याची परतफेड करणे विद्यार्थ्यांवर बंधनकारक असेल. अथवा ती वसूल करणेबाबत प्रचलित कायदे व नियमानुसार कार्यवाही करण्यात येईल, याबाबतचे हमीपत्र देणे बंधनकारक असेल.

(१६) सदर शिष्यवृत्तीच्या बाबत महाराष्ट्र शासनाच्या सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाने घेतलेला निर्णय अंतिम असतील.

(१७) विद्यार्थ्यांनी शिक्षण पुर्ण केल्यानंतर जेव्हा त्यांना नोकरी मिळेल, किंवा तो स्वतःचा व्यवसाय सुरु करेल किंवा अभ्यासक्रम पूर्ण केल्यापासून दोन वर्षांनंतर यापैकी कमी असलेल्या कालावधीपासून, त्याच्या शिक्षणासाठी शासनमार्फत जो खर्च करण्यात आला आहे त्या खर्चाच्या कमीत कमी १०% रक्कम महाराष्ट्र शासनाच्या सामाजिक न्याय निधीमध्ये जमा करावी लागेल. जेवढी रक्कम विद्यार्थी / उमेदवार जमा करतील तेवढीच रक्कम शासन या सामाजिक न्याय निधीमध्ये जमा करील व त्याचा विनियोग याच प्रयोजनासाठी करण्यात येईल.

(ज) उमेदवार / विद्यार्थ्यास मिळणारे लाभ :-

परदेशी शिष्यवृत्ती मंजूर करण्यात आलेल्या विद्यार्थ्यास / उमेदवारास खालील लाभ देण्यात येतील;

(१) परदेशातील शैक्षणिक संस्थेने ऑफर लेटरमध्ये नमुद केलेल्या शैक्षणिक कालावधीसाठी लागू केलेली संपूर्ण शिक्षण फी ही आयुक्त समाज कल्याण, पुणे किंवा त्यांनी प्राधिकृत केलेल्या यंत्रणेमार्फत थेट संबंधित शैक्षणिक संस्थेस अदा करण्यात येईल.

(२) प्रवेश घेतलेल्या संबंधित शैक्षणिक संस्थेने ठरवून दिलेल्या किंवा भारत सरकारच्या DOPT विभागाने विदेशी शिष्यवृत्तीसाठी ठरवून दिलेल्या दराप्रमाणे येणारा खर्च किंवा परदेशातील दूतावासाने प्रमाणित केलेला खर्च, अथवा महाराष्ट्र शासन वेळोवेळी या प्रयोजनासाठी जाहीर करेल ती रक्कम ही निर्वाह भत्ता म्हणून संबंधित विद्यार्थ्यांच्या परदेशातील वैयक्तिक खात्यामध्ये जमा केला जाईल. यासाठी खालील दराने निर्वाह भत्ता अनुज्ञेय असेल.:-

(i) यु.एस.ए. आणि इतर देशांसाठी तसेच यू.के.साठी प्रति वर्षासाठी केंद्र शासनाने निश्चित केल्याप्रमाणे या योजनेसाठी (Overseas Scholarship) ठरविलेल्या दराने किंवा विद्यार्थ्यास प्रत्यक्ष येणारा खर्च यापैकी कमी असणारी रक्कम अनुज्ञेय असेल.

(ii) विद्यार्थ्यास परदेशी शिक्षण संस्थेमार्फत किंवा इतर कोणत्याही यंत्रणेमार्फत मिळणारी शिष्यवृत्ती, इतर कोणत्याही प्रकारचे आर्थिक लाभ किंवा शिकविण्याबाबतचे मानधन किंवा फेलोशिप किंवा रिसर्च असोशिएट म्हणून मिळणारी ही रक्कम देय होणा-या शिक्षण फी वा एकूण देय रक्कमेमधून कपात करण्यात येईल.

(iii) विद्यार्थ्यास परदेशातील विद्यापीठामध्ये प्रवेश घेण्यासाठी व अभ्यासक्रम पूर्ण केल्यानंतर भारतात परत येण्यासाठी कमीत कमी कालावधीचा आणि जवळच्या मार्गाचा (Shortest Route) दराचा इकोनॉमी क्लासचा विमान प्रवासाचा दर दिला जाईल.

(iv) विद्यार्थी / उमेदवारास खालील बाबींवर होणा-या खर्चाचा भार हलका व्हावा म्हणून दरवर्षी यु.एस.ए. व इतर देशांसाठी (यु.के.वगळून) १५०० युएस डॉलर, आणि यु.के.साठी ११०० जीबीपी इतका निर्वाह भत्ता /इतर खर्च /आकस्मिक खर्च म्हणून देण्यात येईल.:-

- आवश्यक ती क्रमिक पुस्तके,
- वह्या व स्टेशनरी,
- प्रबंध अहवाल तयार करणे,
- टायपिंग बायडींग,
- स्थानिक भेटी व इतर अभ्यास सहली प्रवास खर्च,
- प्रबंधासाठी आवश्यक खर्च,

• इतर प्रासंगिक खर्च.

(v) वरील प्रमाणे शिक्षण फी व इतर फी, निर्वाह भत्ता आणि आकस्मिक खर्च यासाठी निर्धारित केलेल्या दरापेक्षा कोणताही जास्तीचा खर्च अनुज्ञेय होणार नाही. निर्धारित दरापेक्षा होणारा जास्तीचा खर्च विद्यार्थी/ उमेदवारास स्वतः सोसावा लागेल व अशा प्रकारचे हमीपत्र विद्यार्थ्यांस व पालकांस अर्जासोबत द्यावे लागेल.

(३) विद्यार्थ्यांस वरील लाभ मिळण्यासाठी परदेशातील प्रवेश घेतलेल्या अभ्यासक्रमामध्ये प्रत्येक वेळी उत्तीर्ण होणे बंधनकारक असून तसे शैक्षणिक संस्था/विद्यापीठाचे प्रमाणपत्र, गुणपत्रिका, प्रगती अहवाल प्रत्येक सत्रासाठी किंवा सहा महिन्यासाठी सादर करणे अनिवार्य आहे.

(४) प्रवेशित विद्यार्थ्यांने प्रत्येक सहा महिन्याच्या खर्चाची उपयोगिता प्रमाणपत्रे (Utilisation Certificate), खर्चाच्या पावत्या इ. विद्यापीठ / शैक्षणिक संस्थेच्या प्रमुखाकडून प्रमाणित करून सादर करणे बंधनकारक आहे. त्याशिवाय पुढील हप्ता मंजूर होणार नाही.

(५) सुरवातीस परदेशातील शैक्षणिक संस्थेमध्ये प्रवेश घेणे आणि विहित कालावधीत अभ्यासक्रम पूर्ण केल्यानंतर त्वरीत कालमर्यादेत भारतात परत येण्यासाठी नजिकच्या मार्गाने इकॉनॉमी क्लासचे विमान प्रवास भाडे देण्यात येईल. त्यासाठी विमानप्रवासाचे मुळ तिकीट, मुळ बोर्डिंगपास, परतीचे प्रवासभाडे मिळण्यासाठी अभ्यासक्रम विहित कालावधीत यशस्वीपणे पूर्ण केल्याचा पुरावा इ.कागदपत्रे सादर करणे बंधनकारक आहे.

(६) अपवादात्मक प्रसंगी, विद्यार्थ्यांनी / पालकांनी, परदेशी शिक्षण संस्था / विद्यापीठात, शिक्षण फी / इतर अनुज्ञेय फी स्वतः भरलेली असेल, अशावेळी आवश्यक त्या पावत्या व पुरावे सादर केल्यानंतर, अशी रक्कम विद्यार्थ्यांस देय होणाऱ्या शिष्यवृत्तीमधून विद्यार्थ्यांच्या परदेशातील खात्यावर जमा करणेसाठी आयुक्त, समाज कल्याण, पुणे यांना प्राधिकृत करणेत येत आहे.

(७) विद्यार्थ्यांने भारतात राष्ट्रीयकृत बँकेत व परदेशात अधिकृत बँकेत खाते उघडणे अनिवार्य आहे. त्याच खात्यावर त्यांना देय होणारी शिष्यवृत्ती CMP किंवा RTGS किंवा SWIFT ने अदा केली जाईल. या खात्याचा तपशिल त्याने परदेशात जाऊन प्रवेश घेतल्यानंतर तात्काळ आयुक्त समाज कल्याण, पुणे यांना सादर करावा. तसेच शिष्यवृत्तीच्या अनुषंगाने आयुक्त समाज कल्याण, पुणे यांनी आवश्यकतेनुसार मागणी केल्यास विद्यार्थ्यांने संबंधित बँक खात्याचा तपशिल आयुक्त समाज कल्याण, पुणे यांना सादर करावा.

(८) परदेशी शिक्षण संस्था / विद्यापीठाने ऑफर लेटरमध्ये संपूर्ण अभ्यासक्रम कालावधीच्या निर्धारित केलेल्या फी च्या मर्यादेतच लाभ संबंधित विद्यार्थ्यांस अनुज्ञेय होतील. भविष्यात त्यामध्ये वाढ झाल्यास परदेशातील भारतीय उच्चायुक्तालयाच्या शिफारशीनंतरच ही वाढ संबंधित विद्यार्थ्यांस अनुज्ञेय राहील.

(झ) कर्तव्यात कसूर (Default under the scheme) :-

(१) या योजनेखाली निवड झालेल्या शिष्यवृत्तीधारक विद्यार्थ्यांना परदेशात शिक्षण घेताना नियमांचे तसेच अटी व शर्तीचे आणि बंधपत्रामध्ये लिहून दिलेल्या बाबींचे उल्लंघन केल्यास, परदेशीय शैक्षणिक संस्थेने अभ्यासाविषयी अथवा वागणूकीविषयी अथवा गैरहजेरी विषयी प्रतिकूल अहवाल दिल्यास, विद्यार्थ्यांने प्रवेश अर्धवट सोडला असल्यास, विद्यार्थ्यांने जेथे प्रवेश घेतला आहे तो देश सोडून निघून गेला असल्यास किंवा विद्यार्थ्यांने दुसरे विद्यापीठ / शैक्षणिक संस्थेमध्ये प्रवेश विना परवानगी घेतला असल्यास, किंवा विद्यार्थ्यांची ज्या अभ्यासक्रमासाठी निवड झाली आहे, तो अभ्यासक्रम त्याने विनापरवानगी बदलल्यास, किंवा तो भारतात कोणत्याही प्रकारची परवानगी न घेता परत आल्यास, अशा विद्यार्थ्यांस कर्तव्यनिष्ठूर (Defaulter) समजण्यात येईल आणि त्याला देण्यात आलेली शिष्यवृत्तीची सर्व रक्कम १२ % वार्षिक व्याजाने वसूल करण्यात येईल, अशा प्रकारचे संयुक्त हमीपत्र विद्यार्थी व पालक यांनी सादर करणे आवश्यक राहिल.

(२) कोणतेही कारण अथवा सबबी सांगून अभ्यासक्रम पूर्ण न करणे, विहित प्रयोजनासाठी खर्च न करणे, खर्चात काटकसर न करणे, विहित लाभ मर्यादेपेक्षा जास्तीची मागणी परदेशात जावून करणे, कोणत्याही प्रकारचा दबाव आणणे किंवा धमकी देणे, सदर नियमावलीतील तरतुदीचे उल्लंघन करणे, परदेशातील नियम / अटी / तरतुदीचे उल्लंघन करणे, वाममार्गास लागणे, परदेशातील शैक्षणिक कालावधीत कोणत्याही प्रकारचे गैरकृत्य करणे व त्यासाठी दंड, शिक्षा होणे, भारतीय राष्ट्रीयत्वास हानी पोहचविणे, भारताची बदनामी करणे याबाबी कर्तव्यातील कसूर समजण्यात येतील. कर्तव्यात कसूर केलेल्या विद्यार्थ्यांस / उमदेवारास अपात्र ठरवून त्याच्या परदेश शिक्षणासाठी शासनाने दिलेले सर्व लाभ व्याजासह वसूल केले जातील.

(त) अर्ज करण्याची पध्दती :-

- (१) सदर शिष्यवृत्तीसाठी प्रत्येक वर्षी एप्रिल महिन्यात महाराष्ट्र शासनाच्या सामाजिक न्याय विभाग / आयुक्त समाज कल्याण किंवा त्यांनी प्राधिकृत केलेल्या यंत्रणेमार्फत वृत्तपत्रात तसेच शासनाच्या अधिकृत संकेतस्थळावर जाहीरात प्रसिध्द केली जाईल.
- (२) सदरची योजना या शासन निर्णयातील नियमावली, अटी व शर्तीनुसार राबविण्यासाठी शासन प्राधिकृत करेल त्या यंत्रणेकडून अथवा आयुक्त समाज कल्याण, पुणे यांचेमार्फत राबविण्यात येईल.
- (३) सदर जाहिरात प्रसिध्द झाल्यापासून एक महिन्याच्या आत किंवा प्रत्येक वर्षी जास्तीत जास्त ३१ मे अखेर उमेदवारांनी विहित नमुन्यातील परिपूर्ण भरलेले अर्ज आवश्यक त्या कागद पत्रासह ऑनलाईन / ऑफलाईन सादर करावेत. **अभ्यासक्रम निहाय असलेल्या आरक्षणाच्या अधिन राहून**, निवड समितीने निश्चित केलेली पात्र विद्यार्थ्यांची अंतिम निवड यादी दिनांक १ जुलै पुर्वी अथवा निवड समितीच्या निर्णयानंतर शासन जाहीर करेल.

- (४) शासन निर्णय निर्गमित झाल्यानंतर १५ जुलै पर्यंत संबंधित विद्यार्थ्यांना कळवून त्यांच्याकडून आवश्यक ती माहिती मागविण्यात येईल. तसेच या विद्यार्थ्यांची गृहचौकशी करण्यात येईल.
- (५) दिनांक १५ जुलै पर्यंत संबंधित विद्यापीठाकडून आवश्यक ती माहिती प्राप्त करून घेऊन १५ दिवसांच्या आत विद्यार्थ्यांना संबंधित परदेशातील शैक्षणिक संस्थेमध्ये प्रवेश घेण्यासाठी आवश्यकतेनुसार अग्रिम मंजूर करण्यात येईल.
- (६) विद्यार्थ्यांनी प्रत्यक्ष प्रवेश घेवून आवश्यक ती माहिती व अग्रिम रकमेचे उपयोगिता प्रमाणपत्र / पोचपावती संबंधित परदेशी शैक्षणिक संस्थेकडून प्रमाणित होऊन प्राप्त झाल्यानंतर विद्यार्थ्यांस त्यावर्षीचे अग्रिम समायोजित करून पहिला अर्धवार्षिक हप्ता अदा करण्यात येईल.
- (७) प्रत्येक सहा महिन्याने विद्यार्थ्यांनी दिलेल्या शिष्यवृत्तीचे (शिक्षण फी, परिक्षा फी, निर्वाह भत्ता इ.चे) उपयोगिता प्रमाणपत्र आणि प्रगती अहवाल आयुक्त, समाजकल्याण, पुणे यांना सादर केल्यानंतर पुढील ६ महिन्यांची शिष्यवृत्ती अदा करण्यात येईल. प्रत्येक ६ महिन्याला विद्यार्थ्यांचा शैक्षणिक प्रगती अहवाल व उपयोगिता प्रमाणपत्र / खर्चाचा अहवाल प्राप्त झाल्याशिवाय संबंधित विद्यार्थ्यांस पुढील शिष्यवृत्ती अनुज्ञेय होणार नाही.
- (८) सदर अर्जासोबत विद्यार्थ्यांने खालील कागदपत्र सादर करणे बंधनकारक आहे.:-
- (i) विहित नमुन्यातील परिपूर्ण अर्ज,
  - (ii) सक्षम प्राधिकारी यांनी दिलेला जातीचा दाखला आणि जात वैधता प्रमाणपत्र,
  - (iii) सक्षम प्राधिका-यांनी दिलेला उत्पन्नाचा दाखला,
  - (iv) पदवी / पदव्युत्तर पदवी परीक्षा उत्तीर्ण झाल्याचे पुरावे. (सनद /मार्क लिस्ट),
  - (v) परदेशातील QS World Ranking ३०० पेक्षा कमी असलेल्या शैक्षणिक संस्थेमध्ये प्रवेश मिळाल्याबाबतचे विना अट (Unconditional) ऑफर लेटर,
  - (vi) ज्या विद्यापीठामध्ये प्रवेश मिळाला आहे त्याचे सविस्तर माहिती पत्रकाची (Prospectus) प्रत.
  - (vii) आवश्यक ते करारनामे व हमीपत्रे,
  - (viii) दोन भारतीय नागरीकांचे जामीनपत्र,
  - (ix) दोन राजपत्रित अधिका-यांचे शिफारस पत्र,
  - (x) संपूर्ण अभ्यासक्रम पूर्ण होण्यासाठी वर्ष निहाय आवश्यक असणाऱ्या खर्चाचे अंदाजपत्रक, ज्यामध्ये शिक्षण शुल्क, परिक्षा शुल्क, इतर शुल्क पाठयपुस्तके,

स्टेशनरी, भोजन व राहण्याचा खर्च, येण्या-जाण्याचा विमान प्रवास याचा समावेश असावा.

(xi) विहित मुदतीनंतर प्राप्त झालेले अर्ज कोणत्याही परिस्थितीत विचारात घेतले जाणार नाहीत.

(xii) पदव्युत्तर अभ्यासक्रमासाठी आणि पीएचडी अभ्यासक्रमासाठी अद्ययावत QS World Ranking ची जागतिक क्रमवारी.

(xiii) वैद्यकीय अभ्यासक्रमासाठी विद्यार्थी परदेशातील विद्यापीठामध्ये प्रवेश घेणार असेल त्या विद्यापीठास व अभ्यासक्रमास भारतीय आर्युविज्ञान परिषदेची (MCI) मान्यता असणे आवश्यक आहे.

(९) परदेशातील शैक्षणिक संस्था / विद्यापीठाची जागतिक क्रमवारी (QS World Ranking) जेष्ठताक्रम हाच विद्यार्थी निवडीचा निकष असेल. म्हणजेच उच्च QS जागतिक क्रमवारीच्या शैक्षणिक संस्थेतील प्रवेशित विद्यार्थी खालील परिच्छेद (त-१) मध्ये नमुद विद्याशाखा/ अभ्यासक्रम कोटयाच्या आरक्षणाच्या अधिन राहून निवडला जाईल.

(त-१) शिष्यवृत्तीची शाखानिहाय विभागणी :-

सदर शिष्यवृत्तीसाठी खालील प्रमाणे शाखानिहाय कोटा निश्चित करण्यात येत आहे.:-

अ.क्र	शाखा/ अभ्यासक्रम	पदव्युत्तर पदवी व पदव्युत्तर पदविका	डॉक्टरेट
१	कला	--	३
२	वाणिज्य	--	३
३	विज्ञान	--	५
४	व्यवस्थापन	६	२
५	अभियांत्रिकी	२५	३
६	वैद्यकीय	३	--
	एकूण	३४	१६

टीप : निवड वर्षामध्ये पदव्युत्तर पदवी/ डॉक्टरेट (पीएचडी) अभ्यासक्रमांसाठी जर एखाद्या शाखेमध्ये उमेदवार उपलब्ध झाले नाहीत, तर दुसऱ्या शाखेतील पदव्युत्तर पदवी/ डॉक्टरेट (पीएचडी) अभ्यासक्रमांसाठी विद्यार्थ्यांच्या संख्येमध्ये आंतरपरिवर्तनाने बदल करण्याचे अधिकार शासनास असतील. उपरोक्त आंतरपरिवर्तन हे उभे अथवा आडवे (Horizontal or Vertical) असे कोणतेही राहिल.

(ट) इतर अटी व शर्ती :-

(१) पदव्युत्तर अभ्यासक्रम / डॉक्टरेट पदवी (पीएचडी) साठी जर एखाद्या शाखेमध्ये उमेदवार उपलब्ध झाला नाही तर त्या वर्षापुरते दुसऱ्या शाखेमधील विद्यार्थ्यांना QS World Ranking जेष्ठता क्रमानुसार शिष्यवृत्ती मंजूर करण्यात येईल.

(२) पदव्युत्तर अभ्यासक्रम / डॉक्टरेटसाठी विहित करण्यात आलेल्या जागेवर पुरेशा संख्येने विद्यार्थी / उमेदवार उपलब्ध न झाल्यास / पात्र न ठरल्यास उपरोक्त त-१ मधील आरक्षण आंतर परिवर्तनाने (Horizantal or Vertical असे कोणतेही) भरण्याचे अधिकार निवड समितीस राहतील. मात्र, त्यासाठी QS World Ranking (अद्ययावत जागतिक क्रमवारी) जेष्ठता निकष कायम असेल.

(३) निवड करताना समसमान (टाय) गुणवत्ता असलेल्या प्रकरणी वयाने जेष्ठ असलेल्या उमेदवारांची निवड करण्यात येईल.

(४) परदेशात अभ्यासक्रम संपल्यानंतर विद्यार्थ्यांने दोन महिन्यांच्या आत आयुक्त समाज कल्याण पुणे यांना अंतिम परिक्षेचे गुणपत्र, प्रमाणपत्र आणि प्रगती अहवाल व पदवीदान समारंभाचे छायाचित्रासह माहिती सादर करणे बंधनकारक असेल. त्याशिवाय विद्यार्थ्यांस अंतिम विमान प्रवास व इतर लाभ दिले जाणार नाहीत.

(५) अभ्यासक्रम संपल्यानंतर या योजने अंतर्गत विद्यार्थ्यांस व्हिसा मुदत वाढीसाठी परवानगी दिली जाणार नाही. अभ्यासक्रमाचा कालावधी कोणत्याही कारणास्तव वाढल्यास त्यासाठी अतिरीक्त निधी दिला जाणार नाही.

(६) परदेशात शिक्षणासाठी निवड झाल्यानंतर प्रवेश घेण्यासाठी जाताना व अभ्यासक्रम संपल्यानंतर परदेशातून भारतात येण्याचा खर्च एकदाच देण्यात येईल. (Shortest route and Economy class)

(७) सोबतच्या परिशिष्ट-अ प्रमाणे अभ्यासक्रम निहाय विद्यार्थी प्रवेश संख्या निर्धारित केलेली असून त्यामर्यादेत विद्यार्थ्यांची निवड करण्यात येईल. सदर शिष्यवृत्तीसाठी निवड करताना निवड समितीने अभ्यासक्रमांसाठी पदव्युत्तर पदवी व पीएचडी करीता राखून ठेवलेल्या अभ्यासक्रमांसाठी उपरोक्त परिच्छेद (त-१) नुसार निवड करावी. निर्धारित केलेल्या प्रत्येक अभ्यासक्रमासाठी संपूर्ण राज्याची स्वतंत्र गुणवत्ता यादी तयार करावी व गुणवत्तेप्रमाणे आरक्षित कोटयाच्या मर्यादेच्या अधिन राहून शासन निर्णय निर्गमित करणेसाठी शासनास शिफारस करावी. ही गुणवत्ता विद्यार्थ्यांने प्रवेश घेतलेल्या शैक्षणिक संस्थांच्या अद्ययावत जागतिक क्रमवारीनुसार (QS World Ranking) असेल.

(८) पदव्युत्तर पदवी किंवा पीएचडी अभ्यासक्रमासाठी प्रथम वर्षाकरीता प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांस शिष्यवृत्तीचा लाभ देय आहे. द्वितीय व तृतीय वर्षासाठी प्रवेशित असलेल्या विद्यार्थ्यांना अभ्यासक्रमाच्या द्वितीय व तृतीय वर्षामध्ये देखील परदेशी शिष्यवृत्तीसाठी अर्ज सादर करता येईल. अशा निवड झालेल्या विद्यार्थ्यांस उर्वरित अभ्यासक्रमांसाठी शिष्यवृत्ती देय राहिल. तथापि, प्रथम /द्वितीय वर्षातील पुर्ण केलेल्या अभ्यासक्रमासाठी प्रतिपूर्ती त्यांना लागू होणार नाही.

(९) ज्या विद्यापीठामध्ये / शैक्षणिक संस्थेमध्ये विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतलेला आहे, ते विद्यापीठ / शैक्षणिक संस्था ही त्या देशातील मान्यता प्राप्त विद्यापीठ / शैक्षणिक संस्था असावी.

(Accredited University / Institute) या संबंधीची कागदपत्रे विद्यार्थ्यांनी अर्जासोबत सादर करावीत. याबाबत काही वाद निर्माण झाल्यास परदेशातील भारतीय उच्चायुक्त यांचेकडून खात्री करून निवड समिती त्याबाबत निर्णय घेईल.

(१०) अर्जात नमूद केलेले विद्यापीठ व अभ्यासक्रमासाठी काही कारणास्तव विद्यार्थी प्रवेश घेवू शकत नसल्यास, त्याच विद्यापीठात त्याच अभ्यासक्रमासाठी पुढील एका सत्राचा (६ महिन्याचा) कालावधी, कोणतेही अतिरिक्त शुल्क न आकारता संबंधित विद्यापीठ अथवा शैक्षणिक संस्थेने विनाअट वाढवून दिल्यास आणि विद्यार्थ्यांने त्यासाठी सबळ कारण/पुरावा सादर केल्यास, अशी मुदतवाढ देण्याचे अधिकार आयुक्त, समाज कल्याण, पुणे यांना असतील. तदनंतर विद्यार्थ्यांस आणखी मुदतवाढ मिळणार नाही.

(११) एकदा निवड झालेले विद्यापीठ व अभ्यासक्रम कोणत्याही परिस्थितीत बदलता येणार नाही. मात्र, सबळ कारण विचारात घेवून अशा बदलास मान्यता देण्याचे अधिकार शासनास राहतील.

(१२) निवड झालेल्या विद्यार्थ्यांला विद्यापीठात प्रवेश घेतल्यानंतर तात्काळ काही आगावू रक्कम भरण्याची आवश्यकता असल्यास, अशा आगावू रकमेस मान्यता देण्याचे अधिकार आयुक्त समाज कल्याण, पुणे यांना राहतील. मात्र, ही आगावू रक्कम पुढील देय हप्त्यामध्ये तात्काळ समायोजित करण्यात यावी.

(१३) विद्यार्थ्यांना अर्ज करते वेळी विद्यापीठाकडून मान्य करून घेतलेल्या संपूर्ण अभ्यासक्रमासाठीच्या कालावधीच्या शिक्षण फी, इतर फी, निवास व भोजन खर्च, निर्वाहभत्ता, आकस्मिक खर्चाची जी माहिती सादर केली आहे, त्यापेक्षा जास्तीचा खर्च अनुज्ञेय होणार नाही.

(१४) अभ्यासक्रमाच्या कालावधी व्यतिरीक्त कोणत्याही परिस्थितीत वाढीव कालावधीच्या व्हिसासाठी मान्यता देण्यात येणार नाही.

(१५) विद्यार्थ्यांने कोणत्या दिनांकास व कोणत्या विमानाने परदेशात जाणार आहे, याची लेखी माहिती आयुक्त समाज कल्याण, पुणे यांना सादर करणे आवश्यक आहे. ही माहिती न देता विद्यार्थी परदेशात गेल्यास त्यास विमान खर्च अनुज्ञेय होणार नाही.

(१६) आवश्यकते नुसार विद्यार्थ्यांची शैक्षणिक प्रगती, उपस्थिती, वर्तणुक, खर्चाचे उपयोगिता प्रमाणपत्र व इतर तदनुषंगिक बाबींचा अहवाल परदेशातील भारतीय दूतावासाकडून प्राप्त करून घेण्यात येईल.

(१७) अभ्यासक्रमाचा कालावधी संपल्यानंतर परदेशातील वास्तव्यासाठी कोणताही पत्रव्यवहार आयुक्तालयामार्फत केला जाणार नाही, अथवा विद्यार्थी / पालक यांचा पत्रव्यवहार विचारात घेतला जाणार नाही.

(१८) परदेशी विद्यापीठात उच्च शिक्षणासाठी प्रवेश घेण्यासाठी GRE (Graduate Record Examination), TOFEL (Test of English as a foreign language), IELTS (International

English Language Testing System) इ. प्रकारच्या परीक्षा जेथे अनिवार्य आहेत, त्या उत्तीर्ण होणे विद्यार्थ्यांवर बंधनकारक असेल.

(१९) विद्यार्थ्यांने शिष्यवृत्तीसाठी अर्जांमध्ये नमूद केलेले विद्यापीठ व अभ्यासक्रम, त्यांचा कालावधी आणि खर्चाचे तपशिल यामध्ये निवड समितीने निवडीची शिफारस केल्यानंतर कोणत्याही परिस्थितीत बदलता येणार नाही.

(२०) काही कारणास्तव विद्यार्थ्यांस त्याची निवड होवूनही त्या वर्षी प्रवेश घेता आला नाही, तर त्यास वयोमर्यादेच्या अधिन राहून पुढील वर्षी नव्याने अर्ज करण्याची मुभा राहिल.

(२१) परदेशातील भारतीय दूतावासात राज्य शासनाकडून संबंधित विद्यार्थ्यांचा प्रगती अहवाल, वर्तणूक खर्चाचा हिशोब इ. माहिती पुरविण्याबाबत विनंती करण्यात येईल. तसेच काही विपरीत बाबी असल्यास, परदेशातील भारतीय दूतावास त्याबाबी राज्य शासनास कळवतील. परदेशात प्रवेशित विद्यार्थ्यांच्या प्रगती विषयी मार्गदर्शन व सल्ला देणेबाबत परदेशातील दूतावासास विनंती करण्यात येईल. त्याच बरोबर या विद्यार्थ्यांना परदेशात काही अडचणी उदभवल्यास मदत करण्यासाठी या दूतावासांना विनंती करण्यात येईल. विद्यार्थ्यांनी विद्यापीठात / शैक्षणिक संस्थेत प्रवेश घेतल्यानंतर तात्काळ तेथील भारतीय परदेशी दूतावासास संपर्क साधून आपली नोंदणी करावी व त्याचा तपशिल आयुक्त, समाज कल्याण, पुणे यांना सादर करावा.

(२२) पीएचडी अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेवु इच्छिणा-या विद्यार्थ्यांने ज्या विषयाची संशोधनासाठी निवड केली आहे, त्या विषयाचा, भारतामध्ये कोणत्याही विद्यापीठामध्ये अंतिम प्रबंध अहवाल (Thesis) सादर केला नसल्याबाबतचे घोषणापत्र (Declaration) सादर करणे आवश्यक आहे.

(थ) खोटी माहिती सादर करणे :-

कोणत्याही विद्यार्थ्यांनी/ उमेदवाराने खोटी माहिती / कागदपत्रे सादर केल्याचे सिध्द झाल्यास अथवा उपरोक्त परिच्छेद "ट" प्रमाणे कर्तव्यात कसुर केल्यास, त्यास ताबडतोब पुढील शिक्षणासाठी अटकाव (Debar) केला जाईल व त्याच्याकडून झालेल्या खर्चाची १५ % चक्रवाढ व्याजाने वसूली करण्यात येईल. अशा विद्यार्थी / उमेदवाराचा काळ्या यादीत समावेश केला जाईल. तसेच प्रचलित कायदानुसार त्याच्या विरुद्ध कारवाई करण्यात येईल. आणि त्यांनी दिलेले जामीनदार आणि संदर्भ अधिकारी / व्यक्ती यांना सुध्दा ही बाब लेखी स्वरूपात कळविण्यात येईल.

(द) कायदेशीर बाबी :-

या संदर्भात कोणत्याही कायदेशीर बाबी उदभवल्यास, त्या पूणे जिल्हा न्यायालय किंवा मुंबई उच्च न्यायालयाच्या कार्यक्षेत्रात असतील. परदेशात उद्भवलेल्या कायदेशीर बाबीसाठी परदेशातील भारतीय उच्चायुक्त कार्यवाही करतील.

(ध) छाननी समिती :-

या शिष्यवृत्तीसाठी विहित मुदतीत प्राप्त झालेल्या अर्जांची छाननी करण्यासाठी खालील प्रमाणे छाननी समिती असेल :-

१) आयुक्त, समाज कल्याण, पुणे	-	अध्यक्ष
२) सह संचालक उच्च शिक्षण	-	सदस्य
३) सह संचालक तंत्र शिक्षण	-	सदस्य
४) सह संचालक वैद्यकीय शिक्षण	-	सदस्य
५) संचालक कृषी (महाराष्ट्र राज्य कृषी संशोधन व प्रशिक्षण परिषद)	-	सदस्य
६) सह आयुक्त (शिक्षण), समाज कल्याण, पुणे	-	सदस्य सचिव

उपरोक्त समिती प्राप्त झालेल्या अर्जांची छाननी करुन अभ्यासक्रमनिहाय पदव्युत्तर पदवी व डॉक्टरेटसाठी राखीव कोटयानुसार आणि परदेशातील विद्यापीठ / शैक्षणिक संस्थेच्या जागतिक क्रमवारीच्या जेष्ठतेनुसार पात्र विद्यार्थ्यांचे प्रस्ताव निवड समितीकडे अंतिम करण्यासाठी पाठवेल.

(न) निवड समिती :-

उपरोक्त छाननी समितीमार्फत प्राप्त झालेल्या विद्यार्थ्यांच्या यादी / प्रस्तावामधून पात्र विद्यार्थ्यांची अंतिम निवड करणेसाठी निवड समितीची रचना खालील प्रमाणे असेल :-

१) प्रधान सचिव/सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मुंबई	-	अध्यक्ष
२) प्रधान सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मुंबई	-	सदस्य
३) संचालक तंत्र शिक्षण संचालनालय महाराष्ट्र राज्य, मुंबई	-	सदस्य
४) संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन संचालनालय	-	सदस्य
५) आयुक्त, समाज कल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे	-	सदस्य सचिव

५. निवड समितीने सदर शिष्यवृत्तीसाठी शिफारस केलेल्या विद्यार्थ्यांच्या निवडीचा शासन आदेश शासन स्तरावरून निर्गमित करण्यात येईल. तसेच निवड झालेल्या विद्यार्थ्यांचे अभ्यासक्रम पूर्ण करण्यासाठी व दर्जावाढीसाठी आवश्यक असलेले शिथिलीकरण करण्याचे अधिकार या पुर्वीच्या शैक्षणिक वर्षासह आयुक्त, समाजकल्याण आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना असतील.

६. या योजनेवर होणारा खर्च “मागणी क्रमांक एन-३, २२२५-अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण, ०१-अनुसूचित जातीचे कल्याण, २७७-शिक्षण, पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना, राज्य योजनांतर्गत योजना (विद्ययो) (०४)(२३) विदेशात विशेष अध्ययन करण्यासाठी अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांना राजर्षि शाहू महाराज शिष्यवृत्ती (२२२५ ३८३२), ३४-शिष्यवृत्त्या /विद्यावेतन” या लेखाशीर्षाखाली खर्ची टाकण्यात यावा.

७. या योजनेची जाहिरात, प्रसिध्दी, स्टेशनरी व इतर कार्यालयीन खर्चासाठी दरवर्षी रु.१०.०० लाख इतका निधी उपलब्ध तरतूदीमधून राखुन ठेवण्यात येत आहे.

८. याबाबत आयुक्त, समाजकल्याण आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना आहरण व संवितरण अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात येत आहे.

९. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध करून देण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०१७०६२७१३२३३१६०२२ आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकीत करून देण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राच्या राज्यपालांना आदेशाने व नावाने.

(दि. रा. डिंगळे)
शासनाचे सहसचिव

प्रति,

- १) मा.राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई
- २) मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ३) मा.विरोधी पक्ष नेता, विधान सभा/विधान परिषद, विधानमंडळ, मुंबई
- ४) मा. मंत्री, सामाजिक न्याय यांचे खाजगी सचिव
- ५) मा. राज्यमंत्री, सामाजिक न्याय यांचे खाजगी सचिव
- ६) अपर मुख्य सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधीद्रव्ये, मंत्रालय, मुंबई
- ७) प्रधान सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ८) सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ९) आयुक्त, समाजकल्याण आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १०) संचालक, वैद्यकीय शिक्षण संचालनालय, मुंबई
- ११) संचालक, उच्च शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १२) संचालक, लेखा व कोषागारे संचालनालय, मुंबई
- १३) सर्व सन्माननीय विधानसभा / विधान परिषद सदस्य, विधानमंडळ, मुंबई
- १४) कुलगुरु, सर्व विद्यापीठे महाराष्ट्र राज्य
- १५) प्रबंधक, उच्च न्यायालय, मुंबई
- १६) महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई(प्रसिध्दीसाठी)
- १७) सर्व जिल्हाधिकारी
- १८) मा.मुख्य सचिव यांचे वरीष्ठ स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
- १९) महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) १ / २ मुंबई/नागपूर
- २०) महालेखापाल (लेखा परीक्षा) १/ २ मुंबई/नागपूर

परिशिष्ट-अ

परदेश शिष्यवृत्तीकरीता मंजूर करण्यात येणारे अभ्यासक्रम

Engineering	Medical	Management	Science	Arts & Commerce	Art	Law
Permissible Courses :- P.G./Ph.D.	Permissible Courses :- P.G.	Permissible Courses :- P.G.	Permissible Courses :- Ph.D.	Permissible Courses :- P.G./Ph.D.	P.G. /Ph.D.	Ph.D
2	3	4	5	6	7	8
1.Civil 2.Mechanical 3.Electrical 4.Chemical 5.Computer 6.Production 7.Industrial Engg. 8.Environmental Engineering 9. Marine Engg. 10.Petrochemical 11.Electronic & TC 12.Information Technology/ Information System / Information Science/ Computer Engineering 13.Bio-Technology 14.Genetic Engineering	1. M.D. 2. M.S.	1. M.B.A.with Finance/ Marketing / H.R./System Analysis 2.Hotel Management	1.Agriculture 2.Horticulture 3.Animal Husbandary 4.General Science 5.Maths 6.Science 7.Physics 8.Chemistry 9.Botany 10.Zoology 11.Architecture	1.Sociology 2.Psychology 3.Philosophy 4.Economics 5.Commerce	1.FineArts 2.Film-Making 3.Animation 4.Design	After L.L.M.
Eligibility						
Graduation for P.G. & Post Graduation for Ph.D.	Graduation in Medical Sciences	Graduation in any subject for MBA / Graduation in Hotel Management	Post Graduation in concerned subject	Graduation/ Post Graduation in concerned subject	Any Graduate / PG in Arts/ Science	PG in Law

Note:- Only accrediated Universities / Institutions of Foreign Countries will only be considered.